

50. Meravelles del diccionari

Edat

a partir de 12 anys

Durada

60 minuts

Grup

fins a 30-40 participants

Materials

per a un grup de 25 persones: 5 còpies de la il·lustració, 5 fulls en blanc, guix i pissarra (opcional)

Espai

interior o exterior

Matèries

ciències naturals i socials, llengua

Conceptes clau

atès que és un exercici sobre els conceptes, no és pertinent destacar-ne cap en particular

Procediments i valors

anàlisi, definició, classificació, comparació, lectura, argumentació, verificació, expressió oral, treball en grup; esperit crític, reflexió, rigor

Objectius

L'activitat pretén ajudar a:

- familiaritzar-se amb un seguit de paraules que fan referència al temes ambientals
- conèixer el significat d'aquestes paraules, si més no de les més usuals o les més importants
- saber en quins casos concrets la seva utilització és més o menys adequada.

Activitat

En el nostre diccionari mental hi ha moltes paraules referides a temes ambientals. Cada participant, enquadrat en un grup, és el responsable d'un concepte bàsic i ha de descobrir quines paraules tenen relació amb el seu concepte bàsic. Ull viu!, que entremig s'hi barregen paraules parany.

Informació

La irrupció de la problemàtica ambiental en la nostra societat i les constants referències que s'hi fan des dels mitjans de comunicació han fet que **paraules que abans gairebé ningú no deia ni coneixia siguin ara de domini públic**. Però, és clar, **no sempre s'usen de manera adequada ni amb la deguda precisió**, cosa que, unida a la reiteració en l'ús, pot arribar a buidar-les de contingut.

Hem exemplaritzat aquesta qüestió partint d'una de les famílies de mots més en voga, els derivats del terme grec *oikos* (transcrit *eco*), que vol dir «medi», i que **sovint s'empren erròniament o amb poc rigor**. Un mínim de precisió ens porta a establir que l'*ecologia* és una ciència i que per tant un ecòleg és un científic o un estudiós de l'ecologia. El seu objecte és el medi i les relacions dels éssers vius amb aquest medi, o dit d'una altra manera, els *ecosistemes*. A partir de les dades que ens subministra aquesta ciència podem dissenyar una ideologia o un moviment cívic que plantegi un model de societat més adient amb aquelles dades i d'això en direm *ecologisme* (com diem socialisme o nacionalisme) i els adeptes o militants d'aquesta ideologia seran els ecologistes. L'aplicació pràctica dels principis d'aquella ciència, responent a la problemàtica ambiental, ens durà a parlar de gestió ambiental, punt on farà falta la concurrència d'altres branques del saber com la demografia, l'economia, el dret o la tecnologia.

En la majoria de termes «ambientals» que usem és bo fer esforços d'aclariment similars. Tenim l'avantatge de partir de la notable familiaritat que tenen aquestes paraules per a la majoria de ciutadans d'avui, i no cal dir per als més joves: val, doncs, la pena de fer un esforç de **rigor i claredat** en la mateixa terminologia. **Entendre'ns quan parlem d'algun problema és un primer pas indispensable per poder solucionar-lo**.

Desenvolupament pas a pas

Preparació

1. Imprimiu tantes vegades com necessiteu **la il·lustració** de l'apartat de documentació necessària com grups de 5 us surtin del total de participants.
2. **Seccioneu algunes de les paraules relacionades amb els temes ambientals que figuren al glossari** i que trobareu a la documentació necessària. A més de la definició «vertadera», n'heu de preparar per a cada paraula dues de «falses». Al final trobareu propostes de definicions falses per a 11 de les paraules del glossari. Podeu utilitzar altres paraules o altres definicions falses.
3. El nombre de paraules seleccionades ha de ser entre 8 i 12. És convenient que **n'hi hagi almenys una de cada una de les cinc famílies representades per les vinyetes**: ecologia (o ciència ambiental) / ecologisme (o consciència ambiental) / ecosistemes (elements i sistemes naturals) / problemàtica ambiental / gestió ambiental. No us oblideu d'incloure-hi també una paraula parany.
4. **Prepareu a la pissarra un quadre resum** com el que hi ha a l'apartat de documentació necessària d'aquesta activitat per anotar les respostes i la puntuació dels grups.

Desenvolupament de l'activitat

1. Dividiu el grup en **subgrups** de cinc persones.
2. Cada grup tindrà una **reproducció de la il·lustració** i mirarà de **col·locar adequadament les 6 paraules** (que comencen amb «eco» o que duen l'adjectiu «ambiental»), cosa que en principi no ha de comportar cap dificultat. Hi ha una paraula que no té res a veure amb els temes ambientals. Passats uns moments, comproveu que tothom ho hagi resolt correctament i feu-ho esmenar, si cal.

- 3.** El director del joc llegirà les paraules que ha seleccionat i una persona de cada grup les anotarà en un full en blanc. Seguidament caldrà **agrupar aquestes paraules per famílies a partir de la il·lustració**: les paraules que s'hagin anotat sota de cada vinyeta (cf. punt anterior) s'escriuran ara en el full i es comportaran com a «caps de família» amb les quals s'hauran de relacionar les que hagi llegit el director. Per exemple, si ha llegit la paraula «contaminació», caldrà relacionar-la amb «problemàtica ambiental». Advertiu que entre les paraules que es llegeixin hi pot haver alguna paraula parany. Tenen entre 3-4 minuts per resoldre-ho.
- 4.** A continuació el director del joc **llegirà les 3 definicions de cada una de les paraules seleccionades**. A cada opció li correspon un número (1, 2, 3). Els integrants dels grups tenen un temps breu (un minut) per posar-se d'acord i anotar el número de la **definició que els sembli l'encertada**.
- 5.** Un cop llegides totes les definicions, cada grup té encara l'opció de **canviar alguna de les adjudicacions** per famílies efectuades en el punt 3. Tingueu present que aquestes adjudicacions són en part convencionals, de manera que una paraula es pot adjudicar plausiblement a més d'una família.
- 6.** Seguidament comença la fase comuna. El director pregunta al portaveu de cada grup quina és la definició escollida per a cada paraula i a quina família l'han atribuïda, i **ho anota en el quadre resum**. Probablement hi haurà paraules amb molta coincidència i altres amb molta varietat d'opinions.
- 7.** A continuació s'obre un **diàleg** general entre tots els participants fent els passos següents:
- es trien algunes paraules en què hi hagi hagut coincidència i que algú expliqui per què s'han inclinat per aquella definició i han rebutjat les altres dues
 - es trien algunes paraules en què s'hagi optat per definicions divergents i se suscita un debat entre els defensors dels diversos punts de vista
 - es considera de manera semblant la coincidència i la divergència en l'atribució de les paraules a cada família.
- 8.** El joc s'acaba reconeixent el grup que ha tingut més encerts. La **puntuació** s'anota en el quadre resum d'acord amb el barem següent:
- 2 punts per cada paraula amb la definició encertada
 - 1 punt suplementari per cada paraula encertada minoritàriament (hi ha hagut més grups que l'han fallada que no que l'han endevinada, per tant l'encert es considera més difícil i valuós)
 - 1 punt per cada paraula atribuïda correctament a la seva família.

Avaluació

Per estructurar exercicis d'avaluació suggerim que els participants:

- escullin una paraula que coneguin i que tingui relació amb el medi ambient i provin de donar-ne una definició veritable i una altra d'enganyosa
- esmentin 3 paraules que creguin que normalment no s'utilitzen d'una manera prou adequada.
- escriguin una breu redacció fent servir de manera correcta el màxim nombre possible de mots que recordin dels que han sortit a l'activitat.

Suggeriments

- Dicteu totes les paraules del glossari i que cada grup les atribueixi a les famílies definides a la il·lustració.
- Podeu plantejar l'activitat en diverses sessions, de manera que es puguin treballar totes les paraules que surten al glossari (o d'altres a discreció).

Extensions

- Fer un recull d'anuncis publicitaris o productes comercials on surtin paraules com les que s'han treballat o similars; pensar especialment en els anuncis o inscripcions que diuen «producte ecològic», «no perjudica el medi ambient», «bossa reciclable», etc. Discutir per què porten aquestes denominacions; opinar també sobre fins a quin punt amb això es protegeix el medi.
- Penseu en articles que puguin portar l'adjectiu ecològic: un cotxe, un electrodomèstic, un envàs i un detergent. Cada grup és fabricant i publicista d'un d'ells. Han d'explicar de quina manera farien el producte perquè fos realment «ecològic» i no perjudiqués l'entorn ni amb excessiva despesa energètica, ni amb contaminació, producció de residus o destrucció del medi natural i el paisatge. Finalment han de pensar quins eslògans publicitaris farien servir.
- Plantejar una mena de concurs consistent a escollir l'equip de redacció d'un «diccionari de temes ambientals». S'agafa un nombre indeterminat de paraules i es demana a cada grup que inventi una definició per a cada paraula. Després els grups «voten» les definicions que els semblen millors i la puntuació s'estableix sumant el nombre de vots que obté el conjunt de definicions de cada grup. El que obtingui una puntuació millor haurà guanyat el concurs de redacció. L'activitat es complementa contrastant les definicions votades amb les del glossari i amb les del diccionari de la llengua. En aquest punt caldrà fer notar que molts termes no hi surten o bé ho fan sota un altre concepte. Comentar com la recent consciència ambiental va aparellada amb l'ús comú d'una sèrie de paraules que hem incorporat fa molt poc a la llengua.